

מן השפה ולחוץ. ואז מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני – בבית המקדש, ששם השראת השכינה (עפ"י בניהו. ובמגילה (לא:)) אין הגרסה 'לפני').

'... ומכל גמילות חסדים של אברהם אבינו ע"ה והכנסת אורחים שלו, לא נזכר בתורה לשבח אלא מה שעשה למלאכים שלא היה בזה שום מעשה של גמילות חסדים על האמת כלל, שהם לא הוצרכו לכל זה כלל ורק לכבודו הכרחו להיות כאוכלים, ואין בזה אלא המחשבה והרצון הטוב של אברהם אבינו ע"ה – להודיע שזה העיקר מכל המעשים בהשתדלות ועבודת האדם, שלא להשגיח על גמר מעשה. ועל כן העוסק בתורת קרבנות כאילו הקריב – על ידי החשק שיש לו בלימוד מתי יבוא לידו ויקיימנו, דוהו עיקר הלימוד ועסק בתורה, על מנת לעשות... (מתוך דברי סופרים לר"צ הכהן, כא) עוד בענין העיסוק בתורת הקרבנות – ע' במובא בפתיחה למסכת זבחים.

'אנשי משמר היו מתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון'. רבנו גרשום מפרש 'אנשי משמר' – כהני המשמר שאינם עובדים באותו יום [לעומת 'אנשי מעמד' שהם ישראלים] (וע"ע הדושים ובאורים).

'מפני הנוצרים' – לפי שיום חג שלהם באחד בשבת ואם יהיו ישראל מתענים – היו כועסים (רבנו גרשום).

'נשמה יתירה ניתנה בו באדם בערב שבת... וי אבדה נפש'. ע' בביצה טז.

*

'נראה לי כי נשמה יתירה שאמרו, הוא מפני שהימים נפעלים כפי ענין התחלת בריאתם, וכמו שאמרו במסכת תענית פרק 'בשלשה פרקים בשנה' אנשי משמר היו מתפללין על קרבן אחיהם... בשני על יורדי הים – כלומר, מפני שבו נחלקו המים עלול להיות סער בימים... ולפיכך כשנגמרת מלאכת הבריאה עומד העולם על שלמותו ובריאתו בשבת, ולאחר שבת חוזרין ימי השבת חלילה להיותם נפעלים כתחילתם, והראשון חלוש מכולן, שממנו ההתחלה, ובענין זה עוד אמרו שם ביום ראשון שלא היו מתענין בו מפני שהוא שלישי ליצירה, כלומר ליצירת האדם כלומר והאדם חלוש בשלישי ליצירה כתינוקות שהם חלושים בשלישי, כמו שמוזכר בדברי חכמים...'. (מתוך שו"ת הרשב"א ח"ג רצ, ונכפל בח"ז שמת)

דף כח

'הביאו גזיריהן ועשו סולמות והניחו על כתפיהם... פירקום והביאום והעלום לירושלים'. 'ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא' אמרו חכמים (ע' זהר ח"ג רנא. וע"ע לעיל ט. 'מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמיזי באורייתא'). והיכן רמוז בתורה דבר זה שעתידיים ישראל להעלות אש על המערכה בסולמות מפורקים? אמר הגר"א שדבר זה מרומז בכתוב (ויקרא ו,ה): **ובער עליה הכהן עצים בבוקר וגו':** הטעמים שעל התבות עליה הכהן – 'דרגא-תביר'. והרי הטעם משלים את הכתוב וכאילו כתוב: 'ובער עליה

הכהן מדרגות מפורקות (דרגא = סולם; תביר = שבור, כלומר: מפורק. והרי) – עצים' וגו' (מובא בספר התודעה ח"ג פרק לג).

(ע"ב) 'שמונה עשר ימים יחיד גומר בהן את ההלל'. רש"י מפרש: אפילו יחיד חייב לגמור את ההלל (וע' גם בסדר רב עמרם גאון, חנוכה). ויש מפרשים שאפילו ציבור גדול נקרא כאן 'יחיד' כיון שאין כל ישראל ביחד כמו בשחיטת פסחים. ונקט כן משום שכאשר כל ישראל ביחד, צריכים לומר הלל על כל צרה שנגאלים ממנה, לאו דוקא בימים מסוימים (עפ"י תוס' ברכות יד. בה"ג סוף הל' לולב. וע' גם בשו"ת מהר"ם חלאהו סד אודות הגדרת 'נס של רבים / יחיד').

רב איקלע לבבל חזינהו דקא קרו הלילא בריש ירחא...'

'... מדקבעי מעיקרא לאפוקינהו שמע מינה דבאתריה דרב לא היו רגילים לקרותו אפילו בדילוג אלא פשיטא דלא סבירא ליה הכי, ואפ"ה כיון דחזא מנהג אבותיהם בידם לא רצה למחות בידם, ואע"ג דפשיטא שהיו מברכים עליו לפי מנהגינו שאנו מברכים אהלל דראש חדש כדברי רבנו תם ושאר הגאונים, ולפי דעתו של רב היה באותו מנהג משום ברכה שאינה צריכה, ואמרינן בפ"ה דברכות (לג, א) דעובר משום לא תשא וגו' – מ"מ סמך על מנהג אבותיהם ולא רצה לבטלה, ואע"ג דפשיטא דרב גדול הדור היה והוא קרי בכהני בבבל כדמסיק במגילה פרק הקורא (כב, א) ופשיטא שהיה בידו למחות שלא יקראו כאשר היתה דעתו נוטה, ואפילו הכי לא רצה לשנות מנהג המקומות הנהוג על פי אבות הקדמונים, דפשיטא שהיו בני תורה וקבעו מנהגם על פי התורה והמצוה. ואפילו כנגד ההלכה אזלינן בתר מנהג היכא שהמנהג הוקבע על פי חכמי המקום, כמו שכתב המרדכי בפרק הפועלים...'. (מתוך שו"ת מהרי"ק ט).

תנא, יחיד לא יתחיל ואם התחיל גומר'. מפרש רבנו חננאל: לא יתחיל בברכה, ואם טעה והתחיל לברך – גומר קריאת ההלל. ופירוש דבריו, גומר עם ברכת 'ההללך'. [ואם תתמה, מאחר שאינו צריך לברך ואם מברך הריהי ברכה לבטלה, כיצד מברך ברכה שלאחריה, וכי מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום? – מכאן יש להוכיח שגם לפי דעת הסוברים שאין מברכים על מנהגים, המברך אין ברכתו לבטלה] (עפ"י שו"ת משיב דבר ח"ד סוס"י טז).
עוד בשיטות הפוסקים אודות ברכת המצות על מנהגים – ע' במובא בסוכה מד.

'הובקעה העיר בי"ז הוה והכתיב בחדש הרביעי בתשעה לחדש... אמר רבא: לא קשיא, כאן בראשונה כאן בשניה, דתניא...' בירושלמי (ד, ה) אמרו הסבר אחר: קלקול חשבונות יש כאן. ופרשו התוס' (בראש השנה יח:): שמתוך טרדתם טעו בתאריכים ולא רצה הכתוב לשנות מכמו שהיו סבורים. מהמפרשים יש שתמהו על תירוץ זה, וכי הפסוק הנציח דבר של טעות שאין בו ממש? ומהרש"א ביאר: לפי 'חודשי חמה' שבו אומות העולם מחריבי הבית היו מונים, אכן הובקעה העיר בתשעה בתמוז – של חמה, שחדשים אלו נמנים לפי התקופה, שלשה 'חדשים' לכל תקופה ותקופה, אבל למנין חודשי לבנה שלנו היה זה בי"ז בתמוז, והקלקול היה בין שני חשבונות אלה. ויש להוסיף שכפי שמוכח מכל חזיונות יחזקאל, בעוה"ר רבים היו עובדי השמש בישראל באותו הזמן, אשר בודאי מנו גם לפי חודשיה ותקופתה, ונכתב גם במקרא זמן כיבוש ירושלים לפי חשבון הגויים והזונים אחריהם, אלא שקביעת התענית היתה לפי האמת שלנו, כשאר זמנים הנקבעים לפי חודשי הלבנה (עפ"י עלה יונה עמ' יח).

ג. ביום הראשון קוראים 'בראשית' ויהי רקיע'. בשני 'יהי רקיע' ו'קו', וכן בכל יום ויום. בששי 'תוצא הארץ' ו'ויכולו'. הפרשה הגדולה מבין השנים שבאותו יום – קוראים אותה שני עולים, והקטנה – אחד. פרשה שיש בה חמשה פסוקים, וצריך לחלקה לשני עולים – רב אמר: דולג; הראשון קורא שלשה פסוקים והשני חוזר ומתחיל מהפסוק האחרון שקרא זה וממשיך עוד שני פסוקים. ושמואל אמר: פוסק; מפסיקים באמצע הפסוק, כך שכל אחד קורא שני פסוקים וחצי.

הלכה כרב.

בשחרית ובמוסף קוראים בספר כדרך שקוראים כל השנה, ובמנחה נכנסים לבית הכנסת וקוראים על פיהם כקורין את שמע (עפ"י גמרא כה.).

א. קבלנו מרבתינו שהיו קוראים בכל יום בפרשת הקרבנות, ואחר כך קוראים סדר בראשית

(רבנו חננאל. וכן מובא באוצר הגאונים (בפירושים, קנו; ובתשובות, עג) שעיקר המעמד היה בהוכרת קרבנות).

ב. נחלקו המפרשים האם גם בנעילה היתה קריאה אם לאו (ע' במפרשי המשנה וברש"ש).

דפים כו כח

לב. א. מהם זמני עצי כהנים והעם?

ב. אלו ימים אין בהם מעמד?

א. כשעלו בני הגולה לא מצאו עצים בלשכה ועמדו משפחות מישאל והתנדבו משלהם, וכך התנו נביאים שביניהם, שאפילו לשכה מלאה עצים יהיו אלו מתנדבים משלהם שנאמר והגורלות הפלנו על קרבן העצים, הכהנים הלויים והעם להביא לבית אלקינו לבית אבותינו לעתים מזמנים שנה בשנה, לבער על מזבח ה' אלקינו ככתוב בתורה.

ואלו הן תשעת הזמנים של הבאת העצים:

באחד בניסן – בני ארח בן יהודה. בעשרים בתמוז – בני דוד בן יהודה. בחמשה באב – בני פרעוש בן יהודה. בשבעה בו – בני יונדב בן רכב. בעשרה בו – בני סנאה בן בנימן. בחמשה עשר בו – בני זתוא בן יהודה, ועמהם כהנים ולויים וכל מי שטעה בשבטו ובני גונבי עלי ובני קוצעי קציעות – משפחות שהזכרו לשבח על שהערימו על גזרת המלכות והעלו ביכורים ועצים למקדש]. בעשרים בו – בני פחת מואב בן יהודה. בעשרים באלול – בני עדין בן יהודה. באחד בטבת – שבו בני פרעוש שנית.

[נחלקו תנאים בדעת רבי יוסי; לדברי תנא אחד בני פחת מואב הם בני יואב בן צרויה (שאמו צרויה באה מרות המואביה), ולדברי תנא אחר בני עדין הם בני יואב. לרבי מאיר, בני פחת מואב הם בני דוד. ולרבי יהודה, בני עדין הם בני דוד].

משפחות אלו נהגו 'יום טוב' באותם ימים שהביאו קרבן עצים, ואסורים בהם בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה.

בזמנים אלו נדחה המעמד מתפילת מנחה או נעילה, וכדלהלן.

א. יש אומרים שדיני יום טוב ביום קרבן עצים, אין זה אלא מנהג [בייחוד לאחר החורבן], ויש

אומרים מעיקר הדין (ע' רמב"ם כלי המקדש ו, ט יום טוב ה, יז; משנה למלך ואבי עזרי שם. וע"ע במובא במאור ישראל לעיל יב).

ב. בימי בית שני היה תשעה באב זמן הבאת עצים למערכה (כמבואר בתוספתא בכורים ב, ה; מגילת

תענית פרק ה. וע' עוללות לר"ר מרגליות, יט).

ולפי מה שכתב בספר פרי צדיק (לט"ו באב, א) שבזמן הבית היו חוגגים מתשעה באב שבעה ימים, יתכן שעיקר

התג היה משום הבאת העצים [שהוא יום טוב ואסורים בהספד ובתענית כמבואר במגילת תענית], ושבוע זה הוא עיקר זמן הבאת העצים לכל ימות השנה לפי שהוא שיא כחה של חמה, ובט"ו באב שכבר עברה מחצית תקופת תמוז, אז הוא יום תבר מגל ומפסיקים להביא. ומובן בזה מה שאמרו שתש כחה של חמה, והלא כפי הנראה אחר ט"ו באב לא פחות חם מימי תמוז – אך י"ל שהקפידו על אמצע תקופת תמוז כאמור. עפ"י מה ששמעתי מאבי מורי זצ"ל.

ב. כל יום שיש בו הלל – אין בו מעמד בשחרית (פרש"י: לאותם שבירושלים (וערש"ש), שלא היה להם פנאי לעשות מעמדם מפני קריאת ההלל). יום שיש בו קרבן מוסף – אין בו מעמד בנעילה (וכל שכן במנחה הסמוכה למוסף לפי שהיו טורחים במוסף, ואף הישראלים שאינם עובדים היו טרודים לחשוב עצים ולשאוב מים). יום שיש בו קרבן עצים – אין בו מעמד במנחה. דברי רבי עקיבא. אמר לו בן עזאי, כך היה רבי יהושע שונה: קרבן מוסף – אין במנחה (וכל שכן בנעילה שהיא מדברי סופרים. בית מאיר עפ"י רש"י ותוס' כח.), קרבן עצים – אין בנעילה (אבל במנחה יש). חזר רבי עקיבא להיות שונה כבן עזאי.

יש גורסים גרסה אחרת בגמרא להלן ומפרשים שקרבן מוסף הואיל והוא מהתורה אינו צריך חיזוק ולכן אינו דוחה אלא מנחה, אבל קרבן עצים דוחה אף נעילה וכל שכן מנחה (עפ"י רבי עובדיה מברטנורא).

ולדעת רבי יוסי (להלן כח): אין קרבן מוסף דוחה מעמד אלא מתפילת מוסף בלבד (כ"ה עפ"י גרסת הגר"א. ויש מפרשים שלרבי יוסי קרבן מוסף דוחה אף מנחה. ע' בית מאיר).

באחד בטבת לא היה בו מעמד כלל שהרי יש בו הלל וקרבן מוסף וקרבן עצים [אבל אחד בניסן, אעפ"י שגם בו יש קרבן מוסף וקרבן עצים, אין בו הלל אלא ממנהג שנהגו לקוראו בראש חודש [ובדילוג], משא"כ באחד בטבת שהוא מימי חנוכה].

דפים כח – כט

לג. אלו דברים ארעו את אבותינו בי"ז בתמוז ואלו בתשעה באב?

חמשה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב. [חלקם מוכח הדבר מן הכתובים שהתרחשו בתאריכים אלו, וחלקם נמסר בקבלה מאבותינו, כמפורט בגמרא]; – בי"ז בתמוז – נשתברו הלוחות, בטל התמיד, הובקעה העיר [בשניה, ואילו בפעם ראשונה הובקעה בתשעה בתמוז], שרף אפוסטמוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל. בתשעה באב – נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ [בחטא המרגלים], חרב הבית בראשונה [ורובו נשרף בעשירי אבל התחילו להצית בתשע] סמוך לחשכה], ובשניה נלכדה ביתר ונחרשה העיר.

דף כט

לד. א. מהן ההלכות הנוהגות משנכנס אב; בשבוע שחל תשעה באב בתוכו; בשאר החודש שלאחר תשעה באב? ב. תשעה באב שחל [בזמנם] להיות בששי בשבת – מה דין כיבוס בגדים לכבוד השבת? ג. תשעה באב שחל להיות בשבת או ביום ראשון – כיצד נוהג בסעודות שבת?